

Beauchampova kritika Rachelsovog učenja o razlici između aktivne i pasivne eutanazije

ROBERT ĐIDARA

*Poslijediplomski studij filozofije
Filozofski fakultet Družbe Isusove
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Jordanovac 110, 10000 Zagreb
E-mail: rdjidara@yahoo.com*

SAŽETAK: U suvremenom društvu ne postoji jedinstveno stajalište o primjeni eutanazije, a nedvojbeno je kako se radi o aktualnom medicinskom, pravnom, etičkom te uopće društvenom pitanju. Cjelokupna se problematika može promatrati pod vidikom različitih pristupa problemu eutanazije. U okviru navedenog je prikazano kritičko razmišljanje Jamesa Rachelsa o razlici između aktivne i pasivne eutanazije. Na njegovo razmišljanje je nadovezano stajalište Toma L. Beauchampa, koji ističe kako je razlika između aktivne i pasivne eutanazije prihvatljiva i neophodna, prilikom čega polazi od argumenta skliske padine i utilitarizma pravila. Na kraju je izneseno tumačenje utilitarizma preferencija Petera Singera i njegova kritika argumenta skliske padine u pogledu aktivne i pasivne eutanazije.

KLJUČNE RIJEČI: Aktivna eutanazija, J. Rachels, pasivna eutanazija, P. Singer, T. L. Beauchamp.

Uvod

Ljudska prava i dostojanstvo nerijetko se smatraju najvišim civilizacijskim vrijednostima vremena u kojem živimo. Pravni sustavi jamče jednakost i slobodu građana te štite naša prava i dostojanstvo. Pojam dostojanstva u sebi uključuje zahtjev za poštivanjem svakog čovjeka kao osobe. To znači

da osoba ne smije biti sredstvo za ostvarenje cilja, nego krajnja svrha našeg djelovanja. U tom smislu, rašireno je mišljenje kako dostojanstvo pripada svakom čovjeku i ne može mu se oduzeti.

Uzimajući u obzir znanstveni i tehnološki razvoj, čovjek se svakodnevno suočava s etičkim izazovima koji zahtijevaju odgovore. Jedan od takvih izazova jest i eutanazija, koja svoje korijene ima još u antici. Pojam eutanazija je nastao od dvije grčke riječi (*eu* i *thánatos*), koje zajedno označuju nježnu i blagu smrt, a prvi ga je upotrijebio Francis Bacon. Danas pojam eutanazija označava „namjerno skraćivanje ljudskog života kako bi se neizlječivom bolesniku skratile patnje“.¹ Na globalnoj razini – imamo li u vidu medicinu, pravo, etiku ili društvo uopće – ne postoji univerzalno prihvaćeno stajalište o primjeni eutanazije. To potvrđuju rasprave o potpomognutom samoubojstvu kao vrsti eutanazije. Putem potpomognutog samoubojstva neizlječivo bolesnoj osobi omogućuje se uzimanje sredstva čija konzumacija uzrokuje smrt. Potpomognuto samoubojstvo je legalno u Švicarskoj, Belgiji, Luksemburgu, Nizozemskoj i u tri američke savezne države (Oregon, Washington i Vermont). U Švicarskoj je ovakav pravni okvir omogućio djelovanje Udruge Dignitas iz Züricha, koja 13 godina osigurava eutanaziju teško bolesnim i neizlječivim osobama bez obzira na nacionalnost. Zbog toga se uz švicarski kanton Zürich često veže sintagma *samoubilačkog turizma*. Ovakvoj se stigmatizaciji usprotivila švicarska politička stranka Federal Democratic Union (UDF),² na čiju je inicijativu organiziran referendum o eutanaziji u svibnju 2011. godine.³ Građani švicarskog kantona Zürich negativno su se

---

¹ „Eutanazija“, u: S. Ravlić (ur.) (2003), *Hrvatska enciklopedija* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18670>, (stranica posjećena: 26. studenog 2013.).

² Union Démocratique Fédérale.

³ Vidi Jackobs, J. (2011) „A Swiss Canton Rejected by Referendum the Ban on Euthanasia“, *Top Daily News*, <http://www.tdailynews.com/a-swiss-canton-rejected-by-referendum-the-ban-on-uthanasia/772350/> (stranica posjećena: 25. studenog 2013.).

izjasnili o dvije inicijative UDF-a. Prvenstveno nisu prihvatili inicijativu o potpunom ukidanju potpomognutog samoubojstva, a zatim nisu prihvatili niti prijedlog kojim bi se zabranilo strancima i drugim švicarskim građanima da dolaze izvršiti eutanaziju u njihovom kantonu. Prvi prijedlog je dobio oko 15% glasova, a drugi oko 20% glasova.

U Republici Hrvatskoj nije dopušteno potpomognuto samoubojstvo, odnosno eutanazija uopće. No postoji inicijativa od strane liječničke struke i određenih intelektualnih krugova da se promijene odredbe Kaznenog zakona na način da se pravno dopusti pasivna eutanazija. Predlaže se regulacija koja ne predviđa liječenje u slučajevima kada je bolest u terminalnoj fazi. Kod pasivne eutanazije radi se o propuštanju postupka, za razliku od aktivne eutanazije kod koje dolazi do neposrednog izlaganje osobe štetnom djelovanju sredstva koje prouzrokuje smrt.

Namjera mi nije ukazivati na moguća pravna uređenja eutanazije, niti ulaziti u medicinske aspekte eutanazije. Aktualnost eutanazije u društvu nije upitna, stoga ću u nastavku prikazati pristupe problemu aktivne i pasivne eutanazije filozofa Jamesa Rachelsa, Toma L. Beauchampa i Petera Singera.

1. Rachelsova kritika učenja Američkog medicinskog udruženja (AMA)

Rachels se zalagao za humanu upotrebu eutanazije. Kritiku učenja o razlici između aktivne i pasivne eutanazije iznosi u članku „Active and Passive Euthanasia“ (1975). Članak je nastao kao reakcija na učenje koje je usvojilo Američko medicinsko udruženje (AMA) u prosincu 1973. godine. U dokumentu koji je AMA usvojilo kao službeni stav, navodi se sljedeće:

Namjeran prekid života jednog ljudskog bića od strane drugog – usmrćivanje iz milosrđa – nalazi se u suprotnosti sa stajalištem medicinske struke i u suprotnosti je s načelima Američkog medicinskog udruženja. Završetak postupka izvanrednog

oživljavanja znači produžiti život tijela kada postoji nepobitan dokaz da je biološka smrt neizbježna, a to je odluka bolesnika i/ili njegove uže obitelji. Savjet i mišljenje liječnika trebaju biti na raspolaganju bolesniku i/ili njegovoj užoj obitelji. (prema Rachels, 1994 [1975]: 159, moj prijevod)

Iz navedenog stava proizlazi kako je čin aktivne eutanazije nedopustiv i u suprotnosti s načelima usvojenima od strane AMA. S druge strane, postupak pasivne eutanazije nije izričito zabranjen. Otvorena je mogućnost za djelovanje koje nije izričito zabranjeno, a u ovom slučaju je to postupak pasivne eutanazije. Ostavljena je mogućnost bolesnoj osobi i njezinoj obitelji da u skladu sa savjetom liječnika donesu odluku koja bi bila u skladu s ljudskim dostojanstvom.

Rachels oštro odbacuje učenje koje razlikuje aktivnu i pasivnu eutanaziju, a koje je 70-ih godina prošloga stoljeća predstavljalo temelj medicinske etike. Za njega je ono neprimjereno te ga odbacuje na temelju sljedećih triju argumenata:

1. dovodi do nepotrebne patnje za bolesnike koji umiru sporo i bolno, umjesto brzo i bezbolno;
2. učenje AMA vodi prema moralnim odlukama koje proizlaze iz nebitnih pretpostavki;
3. razlika između ubijanja i puštanja da se umre, odnosno između aktivne i pasivne eutanazije, nema moralnog značaja.

Prvi argument uključuje u sebi ideju humanosti u postupanju s neizlječivim bolesnicima, što Rachelsa dovodi do zaključka da je primjena aktivne eutanazije svrsishodnija od pasivne eutanazije. Rachels (1994 [1975]: 159) navodi primjer bolesnika koji boluje od neizlječivog raka grla i trpi nepodnošljivu bol. Njegova smrt je neminovna i pitanje je dana kada će umrijeti. Bolesnik je dao pristanak da se liječenje prekine. Doktor obustavlja

liječenje, a njegov je postupak moralno opravdan jer bolesnik proživljava užasnu agoniju. S obzirom da je smrt neizbježna, bilo bi moralno pogrešno bespotrebno produžiti njegovu patnju. Prema učenju AMA, postupak obustave liječenja je opravdan jer se bolesnik nalazi u beznađnoj situaciji, koju čine nepodnošljivi bolovi i spoznaja o brznoj i neizbježnoj smrti. U skladu s ovim učenjem, obustava liječenja je opravdana jer se poštuje bolesnikova slobodna volja. Također, obustava liječenja je human postupak jer se ne produžuje bolesnikova patnja. Rachels odbacuje učenje AMA, navodeći: „[J]ednom kad je donesena odluka o obustavi liječenja, tada se aktivnoj eutanaziji daje prednost pred pasivnom eutanazijom, a ne obrnuto“ (Rachels, 1994 [1975]: 159, moj prijevod).

Kako bi potkrijepio svoj drugi argument (koji tvrdi da učenje AMA vodi prema moralnim odlukama koje su utemeljene na nebitnim pretpostavkama), Rachels (1994 [1975]: 160-161) navodi hipotetski primjer Smitha i Jonesa. Obojica će naslijediti ogromno bogatstvo ako njihov šestogodišnji nećak umre. U prvome slučaju, Smith ulazi u kupaonicu jedne večeri dok se njegov nećak kupa i utapa ga u kadi, a cijelu situaciju prikazuje kao nesretan slučaj. U drugome slučaju, Jones s istom namjerom ulazi u kupaonicu. No prilikom ulaska u kupaonicu Jones vidi da se dijete poskliznulo i udarilo glavom te palo licem u vodu. Jones je oduševljen. Stoji sa strane spreman utopiti nećaka ukoliko podigne glavu iz vode, ali se to ne događa i dijete se utapa. U oba slučaja ciljevi su isti (smrt nećaka i naslijeđe), ali razlika jest u tome što svoj cilj Smith ostvaruje djelovanjem, a Jones propuštanjem. Međutim, bez obzira na djelovanje i propuštanje, oba čina izazivaju jednaku osudu. Rachels primjenjuje ovu analogiju na razlikovanje aktivne i pasivne eutanazije. U primjeru iz prvog argumenta, vidimo kako bi primjena aktivne ili pasivne eutanazije imala isti motiv (smanjenje patnje) i istu posljedicu (smrt bolesnika). Ova analogija govori u prilog Rachelsovom argumentu da je razlikovanje aktivne i pasivne eutanazije

neprikladno. Naime, moralne odluke koje slijede iz tog razlikovanja svode se na razlikovanje djelovanja i propuštanja, što nije relevantno s obzirom na motive i posljedicu. Prema navedenom, aktivna eutanazija nije gora od pasivne eutanazije.

Treći argument kojim Rachels (1994 [1975]: 161-162) kritizira učenje AMA, svodi se na to kako je moralno nebitno hoće li liječnik ubrizgati smrtonosnu injekciju neizlječivom bolesniku ili će smrt nastupiti uslijed obustave liječenja. U tom smislu, ako doktor pogrešno ustanovi da je pacijentova bolest bila izlječiva, onda moralno gledajući nije bitno je li ga pustio da umre ili ga je usmrtio. Isto je tako moralno beznačajno koja je metoda bila korištena, ako doktor pravilno ustanovi da je pacijentova bolest neizlječiva te on umre. Ovaj argument je razumljiv u okviru prethodnog, a oba vode istom zaključku u kojemu se naglašava motiv i posljedica, a zanemaruje način ostvarenja cilja. Kada se pak krene u analizu načina ostvarenja cilja, Rachels smatra kako je aktivna eutanazija poželjnija od pasivne eutanazije. On shvaća da je potrebno napraviti razliku između aktivne i pasivne eutanazije kako bi se zadovoljili pravni propisi, ali ističe da nema potrebe dodatno usvajati razliku između aktivne i pasivne eutanazije u službenim medicinskim dokumentima.

2. Utilitaristička kritika Rachelsa

Američki filozof Tom L. Beauchamp se slaže s Rachelsom kako je razlika između aktivne i pasivne eutanazije u nekim slučajevima moralno beznačajna, ali ne i u svim slučajevima. Prema Beauchampu, najbolje posljedice za društvo slijede iz stava koji u načelu zastupa AMA, prema kojemu je aktivna eutanazija zabranjena, a pasivna eutanazija dopuštena.

Beauchamp ističe kako Rachelsov primjer sa Smithom i Jonesom nije primjenjiv na slučajeve eutanazije i ne doprinosi zaključku da je razlika iz-

među aktivne i pasivne eutanazije uvijek moralno nebitna. Također, navodi kako učenje AMA smatra opravdanim one postupke koji su povezani s prekidom liječenja, dok su neopravdani oni postupci koji usmrćuju pacijenta. Iako proizlazi da je postupak pasivne eutanazije opravdan, a postupak aktivne eutanazije nije, Beauchamp naglašava kako to ne znači da su postupci opravdani jer su pasivni, odnosno da su neopravdani jer su aktivni. Primjer sa Smithom i Jonesom dodaje da je njihova motivacija u oba slučaja jednako pogrešna jer je dužnost očuvanja života jednaka dužnosti ne oduzimanja života. Razlog tome nalazi u jednakom stupnju moralne odgovornosti, što nije slučaj kod Rachelsa (usp. Beauchamp, 1994 [1976]: 164-165). Beauchamp smatra kako je postojeća razlika između aktivne i pasivne eutanazije prihvatljiva i neophodna. Njegov argument se temelji na *argumentu skliske padine* i utilitarizmu pravila.⁴

Argument skliske padine se temelji na sljedećoj pretpostavci: ako bi ubijanje bilo dopušteno, čak i pod maskom milosrdnog okončanja života, radilo bi se o uvođenju presedana koji bi mogao biti korišten u svim slučajevima oduzimanja neželjenog i nevrjednog života. Brisanjem razlike između aktivne i pasivne eutanazije prihvaća se ubijanje neizlječivo bolesnih osoba.

Beauchamp navodi da zagovornici argumenta skliske padine vjeruju kako postoji mogućnost opasnog presedana iz najmanje dvaju razloga. Prvi razlog odnosi se na načela kojima opravdavamo naše postupke, koja nam ne ostavljaju mogućnost izbjegavanja situacija u kojima bi sva usmrćivanja pacijenata

---

⁴ Utilitarizam pravila je razumljiv kao oblik klasičnog utilitarizma, odnosno gledajući šire kao oblik konzekvencijalizma. „Konzekvencijalisti ne počinju s moralnim pravilima nego s ciljevima. Oni postupke procjenjuju prema opsegu u kojem oni promiču te ciljeve. Najpoznatija – premda i ne jedina – konzekvencijalistička teorija jest utilitarizam. Klasični utilitarist djelovanje smatra ispravnim ukoliko ono proizvodi jednaku ili veću sreću sviju pogođenih tim djelovanjem nego bilo koje alternativno djelovanje, a smatra ga pogrešnim ukoliko to čini“ (Singer, 2003 [1993]: 2).

bila opravdana. To znači ako bi se dopustilo usmrćenje bolesnika (aktivna eutanazija), tada više ne bi bilo moguće postaviti jasnu granicu između opravdanog i neopravdanog usmrćenja bolesnika. Zbog tog razloga zagovornici skliske padine smatraju da ne treba uopće uvoditi presedane jer uvijek postoji opasnost njihove zloupotrebe (primjer eutanazije u nacističkom režimu). Drugi razlog se odnosi na društvena načela koja ne dopuštaju usmrćenje na zahtjev, a koja bi postupno bila zanemarivana i dovedena u pitanje u slučaju da se legalizira usmrćenje pacijenta. U slučaju legaliziranja usmrćenja bolesnika, pitanje je vremena kada bi i druga načela koja štite i promiču ljudske vrijednosti bila dovedena u pitanje. Beauchamp zanemaruje prvi te prihvaća drugi razlog prilikom usvajanja argumenta skliske padine.

Pored prihvaćanja jedne verzije argumenta skliske padine, Beauchamp prihvaća i neke argumente izvedene iz utilitarizma pravila. Beauchamp ističe ključan utilitaristički razlog za zadržavanje razlike između aktivne i pasivne eutanazije, koji prikazuje na primjeru dvaju bolesnika (A i B) od kojih je svakome ustanovljena neizlječiva bolest.

1. Bolesniku A pogrešno je ustanovljena dijagnoza neizlječive bolesti, ali će preživjeti bez obzira na eventualnu obustavu liječenja. U ovom slučaju do obustave liječenja došlo bi zbog omogućavanja umiranja na prirodan način.
2. Bolesniku B pogrešno je ustanovljena dijagnoza neizlječive bolesti, ali će preživjeti jedino u slučaju ako ne dođe do obustave liječenja. U ovom slučaju do postupka obustave liječenja došlo bi zbog omogućavanja umiranja na prirodan način. (usp. Beauchamp, 1994 [1976]: 168)

Ukoliko prihvaćamo samo pasivnu eutanaziju, bolesnik B će sigurno umrijeti, dok će bolesnik A preživjeti. Ako bi aktivna eutanazija bila dopuštena,

tada će bolesnik B sigurno umrijeti, s time da nije sigurno hoće li bolesnik A preživjeti. Analizom ovog primjera uočavamo da nam zadržavanje postojeće razlike između aktivne i pasivne eutanazije pruža sigurnost da nećemo prilikom pogrešnih liječničkih dijagnoza donijeti odluku koja bi imala za posljedicu gubitak ljudskog života. Usvajanje utilitarističke pozicije omogućuje da se ostvari najveće moguće dobro iz postojećeg stanja, a u problematici vezanoj uz pitanje eutanazije je riječ ljudskome životu kao najvišem dobru.

Dakle, iznoseći kritiku Rachelsa, Beauchamp zastupa stajalište da treba biti oprezan s liberalizacijom zakona o eutanaziji i kako je potrebno sagledati kakve rezultate donosi usvojena praksa AMA.

3. Singer o razlici između aktivne i pasivne eutanazije

Za razliku od Beauchampa, Peter Singer zastupa gotovo oprečno mišljenje. U svojoj se knjizi *Praktična etika* ne bavi toliko razlikom između aktivne i pasivne eutanazije, kao što to čine Rachels i Beauchamp. Njegovo je stajalište razumljivo u okviru utilitarizma preferencija kojeg zastupa.⁵

Iznoseći stav o aktivnoj eutanaziji, Singer kreće od primjera s novorođenom djecom, koja su rođena s teškim zdravstvenim poteškoćama (npr. Downov sindrom i probavna blokada). U takvim slučajevima, smatra Singer, aktivna eutanazija jest prihvatljiva i poželjna, odnosno ona je „jedini human i etički prihvatljiv način djelovanja“ (Singer, 2003 [1993]: 155). Autor se stoga pita: „[A]ko je ispravno dopustiti da novorođenčad umre, zašto je onda pogrešno ubiti ih?“ (2003 [1993]: 155). Iako se ovo može činiti kao radikalni pristup, radi se zapravo o pitanju koje se samo po sebi nameće.

---

⁵ Za razliku od klasičnog utilitarizma koji djelovanja „prosuduje prema njihovoj tendenciji da maksimiziraju ugodu ili minimaliziraju bol“, utilitarizam preferencija ih prosuduje „prema rasponu u kojemu se ona slažu s preferencijama svih bića pogođenih djelovanjem ili njegovim posljedicama“ (Singer, 2003 [1993]: 71).

Čini se kako je u društvu prihvatljivije raspravljati o eutanaziji starijih osoba, nego novorođenčadi i djece. Takvim se pristupom uklanjaju eventualni tabui te je problem dobio zaokruženu sliku, ali i jedinstven odgovor.⁶ Iz navedenog je vidljiva dodirna točka između Rachelsa i Singera, a to je humana primjena aktivne eutanazije u trenutku kada je odabrana smrt. Singer je kritičan prema razlici između aktivne i pasivne eutanazije, što prikazuje kroz tumačenje učenja o djelima i propustima.

Prema učenju o djelima i propustima, svako je djelovanje ispravno ako je u skladu s moralnim pravilima i obvezama. Na primjeru pete Božje zapovijedi (Ne ubij!) Singer pokazuje kako to znači da djelujemo u skladu s moralnim pravilima ako drugome ne oduzmemo život. Postupak oduzimanja života drugom čovjeku ima za posljedicu smrt, a ona je posljedica i u slučaju kada se čovjeka ostavi da umre. Zagovaratelji učenja o djelima i propustima smatraju da postoji intrinzična razlika između djela i propusta, što Singer odbacuje. Prema njemu, ne postoji intrinzična razlika jer postoje iste posljedice djelovanja i propuštanja i zato je neophodno izjednačiti djela i propuste. Tek takvim tumačenjem se jamči svetost života, „a ne minimum koji se zahtijeva od svake moralne osobe“ (2003 [1993]: 156). Prenoseći ovaj stav na problem eutanazije, Singer dolazi do zaključka kako je u određenim slučajevima aktivna eutanazija jednako poželjna i humana kao i pasivna eutanazija.

Razlika između Singerova i Beauchampova utilitarističkog pristupa eutanaziji proizlazi iz njihova tumačenja argumenta skliske padine. Beauchamp mu pridaje određenu važnost, dok mu Singer ne pridaje gotovo nikakvu. Smatra kako je potrebno da prođe određeno vrijeme u kojemu bi se uvidjelo postoji li zaista opasnost od zlouporabe eutanazije, odnosno kako

---

⁶ „Ukoliko između ubijanja i dopuštanja da se umre nema intrinzične moralne razlike, aktivnu bi se eutanaziju u određenim okolnostima također trebalo prihvatiti kao humanu i pravilnu“ (Singer, 2003 [1993]: 158).

bi se uvidjelo koje učinke ostvaruje liberalni pristup eutanaziji. Ostavlja da društvo kao cjelina odgovori na izazov svoga vremena.

Društvenu dimenziju eutanazije naglašava i Daniel Callahan, prema kojemu uloga liječnika u postupku eutanazije predstavlja značajno pitanje u društvenoj zajednici (vidi Callahan, 2005: 183). Callahan smatra kako postoji moguća opasnost zlouporabe povjerljivog odnosa liječnik-pacijent te dovođenja liječnika u situaciju da odlučuju o pitanju života i smrti bez mogućnosti nadzora. U prilog argumentaciji protiv eutanazije Callahan navodi da nijedan važan medicinski kodeks zapadne tradicije ne prihvaća eutanaziju, ističući kako je zadaća liječnika da liječi, a ne da usmrćuje. Govoreći o obustavi liječenja kada više nema nade u izliječenje, autor smatra kako postoji pogrešna predodžba o uzroku smrti. U medicinskoj praksi obustava liječenja kod neizlječivih bolesnika vodi do njihove smrti, ali smrt nije posljedica liječnikova postupka obustave liječenja, već je posljedica bolesti. U prilog svom stajalištu navodi kako danas postoji odlična palijativna skrb, iako ona nije primjenjiva u svim slučajevima. Zagovaratelj je tvrdnje kako je pogrešno napustiti postojeće zakonske zabrane, koje nas osiguravaju od zloupotreba i promjena temeljnih vrijednosti u medicini. Odbacuje sintagmu *dostojanstvena smrt* koja je povezana s eutanazijom, naglašavajući da osobe mučene i ponižavane u koncentracijskim logorima nisu zbog toga izgubile svoju ljudsku vrijednost i dostojanstvo. Eutanazija ne daje niti ne potvrđuje ljudsko dostojanstvo.

S druge strane, Singer kritizira argumente skliske padine pozivajući se na iskustvo nacizma te pokazuje kako u tom vremenu nije bilo organiziranog programa eutanazije u pravome smislu riječi i kako on nije bio motiviran brigom za patnju ubijenih (usp. Singer, 2003 [1993]: 163). Ističe kako povijest pokazuje da popustljiv stav prema usmrćivanju jedne kategorije ljudi ne utječe negativno na ograničenja protiv usmrćivanja drugih kategorija ljudi. Nema straha, dakle, da će prihvaćanje eutanazije u određenim slučajevima

dovesti do genocida. Singer smatra kako se svaki prijedlog za legalizaciju eutanazije zasniva na poštivanju autonomije i izbjegavanju patnje. Njegov je prijedlog da eutanaziju treba legalizirati, a za izbjegavanje zloupotrebe je potrebno da medicinsko osoblje sudjeluje u postupku u skladu s liječničkim mišljenjem. Time bi se stvorio dodatni kontrolni mehanizam liječničkog postupanja i tako doveo do humane i opravdane primjene eutanazije.

U prilog Singerovu shvaćanju argumenta skliske padine idu i shvaćanja američkog filozofa Michaela Tooleya. Tooley se zalaže za legalizaciju dobrovoljne aktivne eutanazije i potpomognutog samoubojstva (usp. Tooley, 2005: 161). Kao jedan od eventualnih prigovora takvome shvaćanju iznosi argument skliske padine, pri čemu razlikuje njegova dva oblika. Prema prvome obliku, legalizacija dobrovoljne aktivne eutanazije i potpomognutog samoubojstva bi bila pogrešna jer bi vodila k neželjenim posljedicama prilikom legalizacije drugih stvari. Primjerice, ako se legalizira dobrovoljna aktivna eutanazija, logička dosljednost zahtijevala bi da se legalizira i nedobrovoljna aktivna eutanazija. Tooley pristupa rješavanju problema logičke dosljednosti imajući u vidu argument prema kojemu aktivna eutanazija nije moralno pogrešna (Tooley, 2005: 169-170). Polazi od tvrdnje da je uvijek moralno pogrešno ubijanje nedužne osobe (nepouzdana tvrdnja) te ističe da ta tvrdnja nije točna i treba biti zamijenjena drugom, koja glasi da nedužne osobe imaju pravo na život (pouzdana tvrdnja). Pouzdana tvrdnja govori u prilog tome da je pogrešno ubiti nedužnu osobu, ako je u njenom interesu da nastavi živjeti ili ako osoba nije dala pristanak za okončanje života. S druge strane, Tooley ne prihvaća stav da je pogrešno ubiti nedužnu osobu zdravog razuma koja je pristala na smrt i koja je izrazila želju za okončanjem života. Problem logičke dosljednosti rješava zaključujući da jednom kada je nepouzdana tvrdnja (uvijek je moralno pogrešno ubijanje nedužne osobe) zamijenjena pouzdanom tvrdnjom (nedužne osobe imaju pravo na život), tada se logički dosljedno može braniti tvrdnja o dopustivosti dobrovoljne aktivne eutanazije, ali i o nedopustivosti nedobrovoljne aktivne eutanazije.

U drugome obliku argumenta skliske padine je istaknuto da će neželjene posljedice proizaći iz ljudske naravi. U odgovoru na ovaj oblik argumenta skliske padine Tooley (2005: 174-175) polazi od iskustva holokausta i smatra kako je teško zamisliti takvo devijantno ponašanje u demokratskom društvu kao što su Sjedinjene Američke Države. Slažem se s ovom tvrdnjom: danas je zaista teško zamisliti zlouporabu ljudskih prava na globalnoj razini, prije svega zbog postojanja brojnih subjekata čiji je zadatak da svakodnevno promiču zaštitu ljudskih prava. Tooley prihvaća stajalište da ne postoji veza između odobravanja ubijanja u jednoj situaciji koja bi bila poticaj za ubijanje u drugim okolnostima (npr. ubojstvo u samoobrani), dodajući kako primjena potpomognutog samoubojstva u Nizozemskoj pokazuje da su ljudi sposobni utvrditi jasne i čvrste moralne okvire.

Zaključak

Beauchampova kritika Rachelsa pokazuje kako postoje dva pristupa problemu razlike između aktivne i pasivne eutanazije. Jedan naglašava razliku, dok drugi ne pridaje toliku važnost samoj razlici. Čitava se problematika može promatrati u okviru konzervativnog (tradicionalnog) i liberalnog pristupa eutanaziji. Zagovaratelji konzervativnog stava se pozivaju na postojeće uređenje i tradiciju, dok zagovaratelji liberalnog pristupa ističu ljudsku autonomiju i izbjegavanje patnje umirućih bolesnika. Neovisno o pristupu, neophodno je zakonski urediti pasivnu eutanaziju u određenim slučajevima jer bi se na taj način jasno odredilo postupanje liječnika i medicinskog osoblja u slučajevima s umirućim bolesnicima. Argument skliske padine se može uzeti u obzir prilikom promatranja ovog i sličnih problema, ali nije presudan za pravnu regulaciju.

Bibliografija

Beauchamp, T. L. 1994. „A Reply to Rachels on Active and Passive Euthanasia“, u: White, J. E. (ur.), *Contemporary Moral Problems*, Minneapolis: West Publishing Company, str. 163-170.

Callahan, D. 2005. „A case against euthanasia“, u: Cohen, A. I. i Wellman, C. H. (ur.), *Contemporary Debates in Applied Ethics*, Malden (USA), Oxford (UK), Carlton (Australia): Blackwell Publishing, str. 179-190.

„Eutanazija“, u: S. Ravlić (ur.) (2003), *Hrvatska enciklopedija* (mrežno izdanje), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18670>, (stranica posjećena: 26. studenog 2013.).

Jackobs, J. 2011. „A Swiss Canton Rejected by Referendum the Ban on Euthanasia“, *Top Daily News*, <http://www.tdailynews.com/a-swiss-canton-rejected-by-referendum-the-ban-on-euthanasia/772350/> (stranica posjećena: 25. studenog 2013.).

Rachels, J. 1994. „Active and Passive Euthanasia“, u: J. E. White (ur.), *Contemporary Moral Problems*, Minneapolis: West Publishing Company, str. 159-163.

Singer, P. 2003. *Praktična etika*, Zagreb: KruZak.

Tooley, M. 2005. „In defense of voluntary active euthanasia and assisted suicide“, u: Cohen, A. I. i Wellman, C. H. (ur.), *Contemporary Debates in Applied Ethics*, Malden (USA), Oxford (UK), Carlton (Australia): Blackwell Publishing, str. 161-178.

Beauchamp's Critique of Rachels' Doctrine on the Difference Between Active and Passive Euthanasia

ROBERT DIDARA

ABSTRACT: The contemporary society doesn't have a unique point of view about the applications of euthanasia. It is well-known that the nature of this problem has its questions in medicine, law and ethics as well as in the society in general. The paper presents a critical line of thought by James Rachels concerning the difference between active and passive euthanasia. Furthermore, it deals with the Beauchamp's critique of Rachels. Tom L. Beauchamp emphasizes that the difference between active and passive euthanasia is acceptable and necessary, during which he starts from the slippery slope argument and rule utilitarianism. In addition, Singer's preference utilitarianism and his critique of the slippery slope argument are outlined in terms of the active and passive euthanasia.

KEYWORDS: Active euthanasia, J. Rachels, passive euthanasia, P. Singer, T. L. Beauchamp.